

Statens försvarshistoriska museers budgetunderlag för åren 2024–2026

Statens försvarshistoriska museer (SFHM) överlämnar budgetunderlag för åren 2024–2026 enligt förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Inför budgetåret 2023 föreslår SFHM att:

- Ansvar för statsbidraget till försvarshistoriska museiverksamheter avseende marina ändamål föreslås flyttas från Statens maritima och transporthistoriska museer till SFHM (se avsnitt 1).
- Resursförstärkning för att bidra till att stärka motståndskraften i samhället, genom en bredare kunskapsförmedling avseende försvarshistorien och dess betydelse i den samtida händelseutvecklingen och uppbyggnaden av Sveriges totalförsvar. (se avsnitt 1).
- Resursförstärkning för bevarande av de statliga samlingarna avseende fordon, artilleri och luftvärn (se avsnitt 1).
- Förslag till finansiering enligt avsnitt 2.

SFHM avser att inkomma med hemställan om längre avtalstider för hyra av vissa lokaler (se avsnitt 1).

Beslut i ärendet har fattats efter föredragning av Anders Wikström, chef Strategisk samordning och t.f. stabschef. I ärendets slutliga handläggning har Noomi Eriksson, avdelningschef Flygvapenmuseum, och Fabian Arnheim, avdelningschef Armémuseum, samt Sara Krüger, chef HR och kommunikation, deltagit.

2023-02-22

Helene Rånlund
Överintendent

1. Verksamhetens inriktning 2024–2026

1.1 Inledning

Förutsättningarna för fred, demokrati och säkerhet i Europa förändrades den 24 februari 2022. I och med Rysslands fullskaliga invasionskrig i Ukraina befinner sig Sverige i en fortsatt och snabb förändringsfas där det är oklart vad det omvälvande skiftet i svensk försvars- och säkerhetspolitik fullt ut kommer att innebära för vår samhällsutveckling på längre sikt. Det vi vet är att uppbyggnaden av ett totalförsvar och Sveriges ansökan till NATO nu präglar vårt samhällsbygge och att det under lång tid lär påverka var och en av oss som lever i Sverige. För vår museimyndighet med ansvar för ämnesområdet försvarshistoria innebär detta att förutsättningarna för att berätta om krig och väpnade konflikter ur ett svenskt historiskt perspektiv förändrats i grunden i och med den samtidshistoria som skrivs sedan ett år tillbaka.

SFHM har i de senaste årens budgetunderlag konstaterat att frågor om säkerhet, krishantering och beredskap står i ett allt större fokus i samhällsdebatten, utifrån konsekvenser av klimatförändringar och de två senaste årens pandemi, men även beroende på hur demokratin utvecklas globalt. Hur historieskrivning och personlig integritet kan säkerställas i ett informationssamhälle där spridning av osanna uppgifter och desinformation snabbt kan påverka bilder och uppfattningar av vår omvärld, samhällsbärande institutioner etc. spelar en avgörande roll för den sociala hållbarheten. En grundläggande drivkraft i SFHM:s förhållningssätt till sitt uppdrag som statlig museimyndighet är att bidra till kunskapsuppbyggnad som bygger på trovärdighet, öppenhet för olika perspektiv och ömsesidigt lärande, men även förmåga att vara nyskapande och nå ut till nya målgrupper. Vi ser till exempel att kulturen och museerna kan fungera som verktyg för minskat utanförskap och därmed bidra till ett socialt hållbart samhälle.

SFHM:s verksamhet handlar ytterst om att bidra till en demokratisk samhällsutveckling. Det gångna året har visat att det handlar om mer än vackra ord – det är på allvar och handlar om att beskriva, bevara och förmedla livsviktiga delar av historien. Att förstå och reflektera över det som händer här och nu i vår samtid genom att lära av historien har en avgörande betydelse för möjligheten att tillsammans skapa en framtid byggd på säkerhet, fred och demokrati. Behovet av ett statligt försvarshistoriskt museum må ha varit uppenbart redan tidigare, men det har onekligen ställts på sin spets under 2022. Hur ska vi förhålla oss till historien om krig, väpnade konflikter och försvar när det pågår ett anfallskrig mot en suverän stat i Europa? Hur ska vi berätta om Sveriges tidigare alliansfrihet som förändrats efter 200 år genom vår ansökan till försvarsalliansen Nato? Hur samtida och tydliga bör berättelserna i ett museum vara under ett pågående krig? Hur ska vi på ett sakligt sätt förhålla oss till värderingar om gott och ont som ofrånkomligen uppstår kring

berättelser och föremål som samlas in och visas i det publika utbudet på våra museer? Hur bör vi definiera vår egen myndighets roll i totalförsvaret för att bidra till motståndskraft och försvarsvilja på bästa sätt?

I Årsredovisningen för 2022 redovisas hur vi har valt att förhålla oss så här långt och vilka insatser som genomförts för att möta de behov vi ser och för att stödja museikollegor i Ukraina. Årets budgetunderlag tar upp ett antal frågor som SFHM anser vara betydelsefulla för hur vi som museimyndighet kan bidra till tydlig samhällsnytta, nu och i framtiden.

1.2 Vision och färdplan – status och inriktning framåt

EN TYDLIGARE VISION – OM LIVSVIKTIG HISTORIA

Som statlig museimyndighet och kunskapsinstitution med ansvar för det försvarshistoriska kulturarvet har SFHM:s vision uttryckt att vi vill ge fler möjligheter till kunskap och reflektion om hur fred och krig påverkat vårt samhälle och vår samtid – en förståelse som bidrar till social hållbarhet och demokratisk samhällsutveckling.

Behovet av en vision som på ett mer berörande och kärnfullt sätt uttrycker vårt gemensamma syfte har varit på den interna dagordningen en längre tid. Varför finns vi och vad strävar vi mot tillsammans? Frågan blev än mer nödvändig att diskutera i ljuset av händelserna som påverkar vårt myndighetsuppdrag på så många sätt. Under hösten 2022 startades därför en intern dialog om vår vision med utgångspunkt i ett föredrag om kultur som en mänsklig rättighet och om den statliga värdegrunden. Processen har lett fram till två ord som kommer att inleda vår vision: **Livsviktig historia.** Samtalet om de avslutande orden pågår och kommer att fastställas i närtid för att ligga till grund för den uppdatering som görs av den strategiska inriktningen i SFHM:s färdplan under innevarande år med sikte på 2030.

Behovet av göra hållbarhetsperspektiven mer tydliga i hur vi planerar, genomför och följer upp SFHM:s verksamhet har blivit alltmer tydliga de senaste åren. Genom konsekvenserna av pandemin, genom de alltmer påtagliga klimatförändringarna, begränsade samhällsresurser och genom de försämrade förutsättningarna för mänskliga rättigheter och demokrati. I förra årets budgetunderlag framhöll SFHM att styrningen av vår verksamhet behöver präglas av FN:s globala mål om hållbar utveckling dvs. social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Den fullskaliga invasionen av Ukraina har gjort det än mer tydligt att målen kopplade till alla tre perspektiven behöver speglas i relation till en ny verklighet och världsordning. En väsentlighetsanalys av målen i Agenda 2030 kommer att ligga till grund för hur färdplanens mål kan vidareutvecklas med sikte mot 2030.

Färdplanen som togs fram med ett femårigt framåtriktat fokus för perioden 2018–2022 är styrande även 2023. Den strategiska kartan på myndighetsnivå, som är grunden i SFHM:s verksamhetsplan 2023–2025, är i allt väsentligt oförändrad. Några av de närmaste årens prioriteringar har setts över utifrån det omvärldsläge som råder. Inriktningen och ambitionerna påverkas av en stor osäkerhet om hur besöksutvecklingen och ekonomin kommer att utvecklas under de närmaste åren. Faktorer som spelar roll är återinförandet av entréavgift, stora kostnadsökningar på grund av hög inflation och det pågående invasionskriget i Ukraina som på olika sätt har konsekvenser för världen, Europa och därmed för Sverige. En helt ny uppgift som måste prioriteras är arbetet med hur SFHM:s verksamhet ska upprätthållas vid händelse av fredstida krissituationer och höjd beredskap i Sverige.

SFHM:S VISION OCH STRATEGISKA INRIKTNING I FÄRDPLANEN

Färdplanens inriktningsmål	Önskat tillstånd	SFHM:s vision
1. Vi sätter användarna i centrum, är tillgängliga och angelägna för fler.	En attraktiv mötesplats med lärande och upplevelser som berör.	Vi bidrar till en demokratisk samhällsutveckling genom att ge så många som möjligt tillgång till försvarshistorien och dess roll i samhällsutvecklingen. 2023: "Livsviktig historia"
2. Vi delar kunskap generöst, skapar lärande och reflektion kring samtid och framtid genom historien.	En trovärdig och engagerande kunskapskälla.	
3. Att tänka digitalt är en naturlig del av vårt arbete	Digitalt är naturligt i allt.	
4. Vi dimensionerar samlingen så att vi kan ta ansvar, och tillgängliggör mer så att det försvarshistoriska kulturarvet når hela landet.	En långsiktig och hållbar samlingsförvaltning.	
5. Vi är en lärande och hållbar organisation	En sammanhållen och lärande myndighet.	

Mål 1: Vi sätter användarna i centrum, är tillgängliga och angelägna för fler – En attraktiv mötesplats med lärande och upplevelser som berör

Förslag: SFHM tillförs 5 miljoner kronor per år under åren 2024–2026 för att bidra till att stärka motståndskraften i samhället, genom en bredare kunskapsförmedling avseende försvarshistorien och dess betydelse i den samtida händelseutvecklingen och uppbyggnaden av Sveriges totalförsvar.

INNEHÅLL UTIFRÅN BESÖKARNAS OCH ANVÄNDARNAS BEHOV

I färdplanen strävar SFHM efter kontinuerlig utveckling av verksamheten för att den ska vara relevant i samtiden och leva upp till användarnas förväntningar. Den övergripande prioriteringen inför den kommande treårsperioden är att ge besökare och användare upplevelser och kunskap som utgår från deras behov och förväntningar. Genom att kontinuerligt förbättra och utveckla museernas erbjudanden, samtidigt som vi utvecklar vår förmåga att vara aktuella och relevanta i förhållande till samtida händelser, förväntar vi oss att antalet besökare och användare successivt ska öka. Vi väljer därmed att se införandet av entréavgifter som en drivkraft, samtidigt som vi strävar efter att också kunna tillgängliggöra museerna för grupper som inte har möjlighet att betala för museibesök. Även erbjudanden riktade till företagskunder ska utvecklas under kommande år. Den långsiktiga målbilden är att successivt öka museernas besöksantal med minst 25 procent under den kommande treårsperioden. Omvärldsläget och entréavgiften har varit de största frågorna i planeringen inför 2023 och kommer så fortsatt att vara. Det återstår också ännu att se hur det nya "normala" för museerna kommer att se ut efter pandemin.

Försvarshistoria som ämnesområde är komplext att berätta om. Under det gångna året har vi dessutom ställts inför nya överväganden om hur vi på bästa sätt bidrar med kunskap och möjlighet till reflektion kring alla de frågor och tankar som uppstår i relation till omvärldsläget. Dessa kan variera inom olika målgrupper. Bland barn och ungdomar. Bland äldre med egna minnen av kalla kriget och värnplikt. Bland många med utländsk bakgrund som lämnat sina hemländer på grund av just väpnade konflikter eller icke demokratiska styrelseskick. Entydiga svar på svåra frågor finns sällan. Vi kommer som myndighet och museer att behöva våga prova oss fram och lära oss på vägen, i nära dialog med omvärlden.

Under 2023 planerar SFHM att göra en målgruppsundersökning för att undersöka vilka frågor, kunskapsbehov och förväntningar om vår samlade försvarshistoria som finns i det svenska samhället. Motivet för att undersöka detta utan koppling till något av museernas respektive varumärken grundar sig i att vi inom myndigheten ser ett behov av att erbjuda också en mer sammanhållen historisk berättelse om Sveriges

försvarshistoria och hur den har påverkat, och påverkar, vår samhällsutveckling. Ett sätt att undersöka hur vi som försvarshistorisk myndighet med två museer kan bidra till att stärka den svenska motståndskraften inom ramen för vårt ansvar i totalförsvaret.

Avsikten med en bredare undersökning är att även undersöka förutsättningarna för att från grunden skapa ett virtuellt försvarshistoriskt museum. Syftet med ett sådant museum skulle vara att skapa en gemensam plattform där såväl fler aktörer som besökare kan göras i delaktiga i att skapa och dela berättelser om livsviktig historia som påverkat samhället och enskilda. Ett virtuellt museum skulle även ge möjlighet till ett ökat internationellt samarbete och fler utländska besökare.

SFHM ser ett behov av att skapa en plats för alla i vårt samhälle som vill berätta sin historia om hur det är att leva i krig och konflikt som barn. Berättelser från dem som fortfarande är barn och unga men även från dem som nu är vuxna. Att få bidra med sin historia och att få uttrycka sig genom konst, utställningar m.m. under eller efter ett krigstrauma kan ge möjlighet till bearbetning och läkande. En förebild för en sådan plats och ett sådant arbete är War Childhood Museum i Sarajevo, Bosnien. Sedan starten 2018 har museet genom samarbeten etablerat sig i ytterligare ett antal länder och SFHM avser under året att undersöka förutsättningarna för ett sådant samarbete eller en form av liknande museum även i Sverige. Att skapa en plats för alla som blivit en del i vårt samhälle på grund av krig och konflikt skulle också kunna vara ett sätt att ta vara på deras värdefulla erfarenheter och kunskaper som många i Sverige inte behövt skaffa sig, men som behövs för förståelsen av varandras historia, och för att bygga en gemensam motståndskraft också i vårt samhälle.

SFHM har en viktig roll i att vara en del i uppbyggnaden av Sveriges totalförsvär genom att via kunskapsförmedling kring försvarshistorien och dess betydelse för den samtida samhällsutvecklingen bidra till att öka motståndskraften och försvarsviljan. Mot bakgrund av detta behov föreslås att myndighetens anslag utökas med 5 miljoner kronor per år under åren 2024–2026. Möjligheterna att finansiera denna angelägna verksamhetsutveckling inom nuvarande anslagsnivå är inte möjligt givet det ekonomiska läge som redovisas i avsnitt 2.

VANDRINGSUTSTÄLLNINGAR OM BEREDSKAP OCH TOTALFÖRSVAR

En prioritering för åren 2023–2025 är genomförandet av den vandringsutställning Rädd eller Beredd som utvecklats och producerats tillsammans med MSB och RAÄ, i syfte att sprida kunskap om beredskap till gymnasieungdomar. Under turnén kommer den att visas på gymnasieskolor i alla landets regioner. Ytterligare en utställningscontainer tas fram under våren för att kunna svara upp mot den efterfrågan som finns från skolorna och regionerna.

Ytterligare en vandringsutställning är under utveckling. Temat är totalförsvaret och projektet genomförs i samarbete med Försvarsmakten och MSB. Eventuellt kan fler samarbetspartners bli aktuella.

HISTORIA OCH SAMTID SOM FÖRENAR

Samarbetet med vår systerinstitution i Ukraina och Kyiv, the National Museum of the History of Ukraine in the Second World War som startades under andra halvåret 2022 fortsätter. Det utgör ett viktigt stöd till våra museikollegor under pågående krig och bidrar på olika sätt till vår egen kunskap och förståelse för uppbyggnaden av ett totalförsvaret i Sverige. Samarbetsavtalet är grunden för de utställningar som produceras om människors liv i det pågående kriget och om historiska relationer och band som finns mellan våra länder. En gemensam utställning planeras till slutet av november i år, Sweden Ukraine Crossroads – A Thousand Years. Syftet är att berätta om våra länders politiska, kulturella och militära relationer genom århundradena fram till i dag. Berättelser om motsvarande band med våra baltiska och nordiska länder är möjliga samarbetsprojekt för kommande år.

Samarbetet med ukrainska museum som verkar inom samma ämnesområde är betydelsefullt för uppbyggnaden av SFHM:s kunskaper om beredskap, dokumentation, insamlingsarbete och utställningsproduktion i ett kris- och krigsläge, dvs. hur vi kan och bör upprätthålla vår verksamhet i ett läge av höjd beredskap. SFHM:s kompetens kommer förhoppningsvis att kunna vara ett stöd och en tillgång också i en framtida återuppbyggnad av det ukrainska kulturarv som förstörts under kriget och där museer har en viktig roll i att bidra till en demokratisk samhällsutveckling.

INRIKTNING FÖR FORTSATT MUSEIUTVECKLING

Armémuseums museiutvecklingsarbete kan inledas på allvar under 2023 i och med att flytten till nytt magasin i Arlandastad slutförs. Avsikten är att under de närmaste åren se över de befintliga basutställningarna för att skapa en tydligare sammanhållen berättelse genom hela museet med ett ökat fokus på samhälls- och nutidsaktuella försvarshistoriska skeenden under det sena 1900- och tidiga 2000-talen. En omfattande uppgradering behöver göras av digital teknik, övergång till mer energieffektiv LED-belysning etc. Ett första steg i museiutvecklingen är att se över användningen av museets entréplan. Målet är att skapa en mer levande och tillgänglig plats genom flexibla lösningar för tillfälliga utställningar, programverksamhet och kunskapsfördjupning, där fler olika behov och drivkrafter hos besökare kan mötas och tillgodoses. Förändringar som blir synliga för museibesökarna redan under våren 2023 är bibliotekets nya lokal som flyttats till museibyggnaden samt en moderniserad och mer tillgänglighetsanpassad hörsal.

På Flygvapenmuseum pågår sedan tre år tillbaka en omfattande utveckling av verksamheten. Starten utgjordes av förbättrad säkerhet genom förstärkning av takstolarna i museets äldre delar, vilket gav förutsättningar för fortsatt utveckling av hela museet. Betydande resurser har investerats i utveckling av verksamheter för barn och unga, genom ny lekmiljö på museets framsida och ombyggnation och uppgradering av science centret Flyglabbet. Nästa steg i utvecklingsprogrammet är en helt ny basutställning som invigs i juni i år. Den nya utställningen omfattar tiden från de första militära flygningarna i början av 1900-talet, fram till tiden efter andra världskriget, och utgår från de tre perspektiven flygvapnet, Sverige och världen.

Efter närmare två års projekteringsarbete av en om- och tillbyggnad av Flygvapenmuseums lokaler för restaurang och värdschap är byggstart planerad till hösten 2023. Byggnationen är en viktig pusselbit i att kunna tillhandahålla ett mer komplett museibesök baserat på besökarnas förväntningar, samtidigt som arbetsmiljön för personalen förbättras avsevärt. Med stöd av regeringens beslut kommer SFHM under våren att förnya hyresavtalet med hyresvärden Specialfastigheter AB, med en avtalsperiod på 25 år.

Mål 2: Vi delar kunskap generöst, skapar lärande och reflektion kring samtid och framtid genom historien – En trovärdig och engagerande kunskapskälla

Prioriterade teman för kunskapsuppbyggnad och förståelse av hur vår samtid och pågående samhällsförändringar påverkas av historien är:

- Omvärlden och relationer (politiska, kulturella och militära) till Ukraina, de baltiska staterna, våra nordiska grannländer m.fl. (se även mål 1)
- Totalförsvaret i Sverige. (Se även mål 1)
- Barn och unga med upplevelser av krig och väpnad konflikt. (Se även mål 1).
- Kulturarvets roll i krig.
- Museerna som verktyg för att minska socialt utanförskap.

Försvarshistorien inrymmer en mängd olika och komplexa frågeställningar. Samarbeten med olika aktörer är en förutsättning för den kunskapsuppbyggnad som myndighetens museer vill kunna bidra till och erbjuda.

INSAMLING AV SAMTIDSHISTORIA

Exempel på ett pågående samtidsdokumentationsprojekt och samarbete med Rädda barnen är den minnesinsamling av upplevelser av kris och krig från barn och unga startades i samband med öppnandet av utställningen Meanwhile in Ukraine. I början av mars öppnas ytterligare en utställning, Meanwhile in Mariupol. Tidigare

förstudier som kommer att aktualiseras för att dokumentera samtiden under ett pågående historiskt skeende handlar bl.a. om värnplikten och Hemvärnet.

Ett pågående dokumentationsprojekt vars relevans kan behöva speglas utifrån det nya läget i Sverige och återuppbyggnaden av Sveriges försvarsmakt är Krutgummor som berättar om 1900-talets försvarsindustri ur ett kvinnoperspektiv.

Den snabba och omfattande uppbyggnaden av Försvarsmakten och det civila försvaret - totalförsvaret - är också ett område som behöver dokumenteras ur olika perspektiv. Bland annat i relation till den avveckling som skedde under 2000-talets första decennium samt de frivilliga försvarsorganisationernas betydelse under 1900-talet och fram till nu.

KULTURARVETS ROLL I KRIG

Kulturarvets roll i krig är mångbottnad och i vissa delar är outforskad, inte minst som militärstrategisk fråga även om vår svenska försvarshistoria är just en berättelse om hur vårt samhälle, vår nationella/kulturella identitet och demokratins framväxt har påverkats av hur synen på krigs- och försvarspolitik har förändrats genom århundradena. Det pågående invasionskriget i Ukraina vittnar om att förstörelsen av nationellt kulturarv tillsammans med propaganda görs för att systematiskt radera och skriva om historien, dvs. som en del av den militära strategin. Trots insatserna att skydda samlingar och byggnader av stort kulturhistoriskt värde förstörs och stjäls stora mängder av betydelsefulla symboler för att skada den ukrainska kulturella identiteten. På samma sätt som skett och sker i alla krig. Krigstroféer och krigsbyten är en betydande del också i berättelsen om vår egen äldre historia, när Sverige var en stor krigsmakt.

Det pågående beredskapsarbetet inom museisektorn har hittills till största delen fokuserat på att skydda det fysiska kulturarvet, vilket regleras i Förordning (1993:243) om undanförsel och förstörelse. Att säkra det nationella kulturarvet är en central uppgift vid ett väpnat angrepp. Vad en museimyndighet bör göra för att upprätthålla verksamheten enligt de krav som ställs i vår totalförsvarsroll är ett nytt ansvar sedan den 1 oktober 2022. Från SFHM:s sida anser vi att det är en uppgift som handlar om mer än att säkerställa de fysiska samlingarnas säkerhet. Det kan handla om att upprätthålla trovärdigheten i information som sprids. Det kan även handla om att bevara kulturarvet genom insamling för att skapa nya och samtida utställningar. Genom att uttrycka det som sker under ett krig i konst, litteratur och fotodokumentation m.m. kan framtida generationer få del av och förstå sin historia – hur den påverkar deras nutid – och framför allt – ge dem verktyg att forma framtiden för kommande generationer. Insamling och utställning är också ett sätt att kunna bearbeta sin livssituation i en pågående kris- och krigssituation. Här finns

många erfarenheter att lära sig av, från Ukraina men också av andra länder som har varit eller befinner sig i kris och krig, inte minst våra nordiska grannländer och de baltiska staterna. Se även mål 1.

Forskningsprojekt om kulturarvets roll i krig som initierats av Försvarets forskningsinstitut (FOI), och som finansieras av RAÄ, är av stor vikt för det fortsatta lärandet om hur vi som land kan bygga en beredskap som både stärker skyddet av det fysiska kulturarvet och bidrar till en ökad motståndskraft när vårt demokratiska samhälle utsätts för hot genom väpnade angrepp eller annan påverkan. SFHM vill på de sätt som är möjliga bidra till denna kunskapsbyggnad och pröva hur resultaten på sikt kan användas i framtida utställningsproduktioner m.m.

KULTUREN SOM VERKTYG FÖR ATT MINSKA UTANFÖRSKAP

Även om vi har stort fokus på invasionskriget i Ukraina och dess konsekvenser finns andra samhällsutmaningar där kulturen utgör en pusselbit av flera. Vårt svenska samhälle står inför stora utmaningar i relation till det sociala utanförskap som många människor och inte minst barn upplever idag. Bristande delaktighet och inflytande är faktorer som kan leda till att känslan av att inte vara en del i samhället förstärks. Att låta människor komma till tals och få inflytande bidrar till att minska känslan av utanförskap och ökar därmed möjlighet att känna delaktighet i samhället. Ytterst är det en demokratifråga eftersom att göra sin röst hörd är ett viktigt fundament i demokratin. Därmed finns också en tydlig koppling till SFHM:s vision om att bidra till en demokratisk samhällsutveckling. Kulturen bidrar till att människor möts och känner sig som del i ett sammanhang, att nya perspektiv tillförs och att nya insikter därmed uppstår. För att åstadkomma det krävs ett brett utbud som tilltalar många målgrupper, välutbildade pedagoger som kan skapa innehåll och förmedling som tilltalar målgrupperna samt utåtriktat arbete som sträcker sig utanför museernas väggar. Genom samarbeten med såväl offentliga aktörer som föreningar och företag vill SFHM bidra till att dessa möjligheter tas tillvara och därigenom bidra till ett socialt hållbart samhälle.

Mål 3: Att tänka digitalt är en naturlig del av vårt arbete - Digitalt är naturligt i allt.

Det digitala målet syftar ytterst till ökad digital förmedling för att tillgängliggöra kunskap i olika format och kanaler och därmed nå ut till fler användare och målgrupper. Men även interna processer utvecklas digitalt, vilket både effektiviserar arbetet och skapar förutsättningar för digital förmedling. Under flera år har SFHM avsatt betydande resurser som i förlängningen innebär förbättrade förutsättningar för digital förmedling. Genom att de permanenta föremålssamlingarna nu i det närmaste fullt ut är registrerade i databasen har de också i ökad omfattning tillgängliggjorts digitalt via Digitalt Museum. Parallellt har arbetet pågått med digitisering av arkivsamlingarna, vilket skapar ytterligare förutsättningar för digital

förmedling. De särskilda medlen för digitalisering som avsatts i regleringsbrevet för andra och sista året ger en möjlighet till fortsatt digitisering av våra museers arkiv och övriga samlingar, samtidigt som de möjliggör satsningar på innovativa projekt.

Immersiva medier och AI provas som möjliga vägar i utvecklingen av det digitala utbudet, framför allt med fokus på digital förmedling och användarnas perspektiv. Under föregående år genomfördes flera projekt inom detta område, bland annat utvecklingen av en AI-robot kopplad till föremålsdatabasen, som utgör ett komplement i det publika arbetet. Avsikten är att under 2023 ta fram en myndighetsstrategi för systematik i digitalisering och spridning av kunskap, vilket ingår som en del i SFHM som kommunikativ organisation.

I de interna processerna har investeringar gjorts i datoriserade och automatiserade verktyg, vilket möjliggör egentillverkade specialdetaljer till bland annat utställningar och visningar. Implementeringen pågår för närvarande och användningsområdena förväntas utökas under kommande år. Utveckling av den interna styrningen på det digitala området pågår genom införandet av ny förvaltningsmodell för verksamhetens olika IT-system, vilken förväntas bidra till en mer effektiv, sammanhållen verksamhet med tydligare helhetsfokus.

SFHM ser arbetet inom Centralmuseernas samarbetsråd (CMS) och den gemensamma visionen för museernas digitalisering som en viktig utgångspunkt för myndighetens eget arbete. Mot denna bakgrund deltar vi som en av pilotmyndigheterna i centralmuseernas och RAÄ:s gemensamma och fleråriga satsning på digital kompetensutveckling som beviljats medel från Sveriges ESF-råd.

Mål 4: Vi dimensionerar samlingen så att vi kan ta ansvar, och tillgängliggör mer så att det försvarshistoriska kulturarvet når hela landet –En långsiktig och hållbar samlingsförvaltning

INRIKTNING FÖR STATENS BEVARANDE AV STATLIGA SAMLINGAR AVSEENDE FORDON, ARTILLERI OCH LUFTVÄRN

Förslag: Ytterligare resurser tillförs SFHM för finansiering av:

- 2 miljoner kronor per år under 2024–2026 till åtgärder för att säkerställa att regelverken för säkra samlingar uppfylls avseende statens nationella samlingar av fordon, artilleri och luftvärn.
- 2 500 000 kronor årligen för finansiering lokaler för bevarande av det rörliga kulturarv som utgörs av den nationella fordonssamling som förvaltas av Fordonsmuseet Arsenalen i Strängnäs.
- Stödinsatser, eller motsvarande nödvändiga resurser, för att hantera behoven av transporter och destruktion av de delar av samlingar som överfördes från Försvarsmakten under åren 2008–2010 och som inte bedöms ha något kulturhistoriskt värde.

I och med genomförandet av förslagen i utredningen *Försvar i förvar* (2005) har SFHM sedan 2008 nationella samlingar bestående av vapen, fordon samt artilleri- och luftvärnspjäser samlokaliserade med tre museer i SMHA-nätverket. Det finns även en betydande utlåning av dessa föremålstyper från både Armémuseum och Flygvapenmuseum till andra försvarshistoriska museer runt om i landet, varav en del har sitt ursprung i tidigare regementsmuseer i Försvarsmakten.

Mot bakgrund av SFHM:s insamlingsområde, som innebär att samlingarna innehåller potentiellt farliga föremål, är det av mycket stor vikt att det pågående arbetet med kontroll över samlingarna kan fortgå enligt plan. Ytterst handlar det om säkerheten för framför allt människor men även miljön. Projektet "Säkra samlingar" har varit ett av myndighetens största fokusområden under de senaste åren. Genom arbetet har samlingarna inventerats och riskbedömts och ett betydande antal farliga föremål har destruerats.

För att säkerställa säkra samlingar och underlätta för berörda museer att följa gällande regelverk har myndigheten under 2022 fattat beslut om inriktning och handlingsplan för åtgärder som behöver vidtas angående samlingarna av nationellt intresse som bl.a. överfördes från Försvarsmakten till SFHM under åren 2008–2010. De externa museer som berörs är Arsenalen i Strängnäs (fordon), Artillerimuseum i Kristianstad och Garnisons- och luftvärnsmuseet i Halmstad (numera med namnet Militärmuseum Halmstad). Myndighetens dialog med berörda museer pågår för att

Statens försvarshistoriska museer

Box 14095, 104 41 Stockholm

Tel 08-519 563 00

info@sfhm.se

dels tydliggöra dessa samlingars relation till SFHM:s övriga samlingar, dels säkerställa att de förhållanden som rör innehav, förvaring och licenser är tydligt utredda och beslutade. Avsikten är att under 2023 reglera de framtida samarbetena kring förvaltning av samlingarna samt de utlån av föremål som ligger till grund för detta.

SFHM:s inriktning är att statens försvarshistoriska samlingar av föremål och arkivalier ska dimensioneras så att myndigheten och dess museer kan ta ansvar för en långsiktig och hållbar förvaltning. Det statliga åtagandet kommer därför, av både resurs- och kompetensskäl, fokuseras på de permanenta samlingarna. Samtidigt finns ett behov av att värna och tillgängliggöra det s.k. rörliga kulturarvet. SFHM:s bedömning är att detta bäst sker genom de försvarshistoriska museiverksamheter som bedrivs runt om i landet, där bl.a. ett antal har rätt att söka statsbidrag. Utlån sker från de statliga samlingarna och, i de fall det är möjligt, överläts föremål som inte bedöms ha kulturhistoriskt värde. I de fall överlåtelse inte är möjlig tecknas avtalsvillkor som innebär att den lånande organisationen svarar för destruktion av föremålet när det inte längre finns intresse att fortsätta lånet. Denna princip tillämpas redan avseende Flygvapenmuseums samlingar och inom SMTM:s ansvarsområde, dvs. för marina föremål så som fartyg och båtar m.m. Den fortsatta inriktningen i arbetet med att renodla ansvar och roller i förhållande till de tre museiverksamheter som förvaltar fordon, artilleri och luftvärn innebär att samma principer kommer att tillämpas för Armémuseums samlingar. Inriktningen ligger till grund för den avsiktsförklaring som nyligen ingåtts med stiftelsen Södermanlands militärhistoriska samlingar (Arsenalen) om dimensionering och förvaltning av den statliga fordonssamlingen.

Medlen som tillfördes SFHM från och med 2008 i samband med genomförandet av *Försvar i förvar (2005)* har de senaste åren visat sig vara kraftigt underdimensionerade i förhållande till de resurser som krävs för att omhänderta och förvalta de omfattande samlingar av fordon, artilleri och luftvärn m.m. För att SFHM på ett rimligt sätt ska kunna ta ansvar för åtgärder som krävs för en säker och hållbar förvaltning av detta kulturarv föreslås att ytterligare medel tillförs myndigheten. Finansiering av resursbehov föreslås i första hand ske genom att ytterligare medel överförs från Försvarsmaktens förvaltningsanslag.

LOKALER FÖR ARMÉMUSEUM OCH FLYGVAPENMUSEUMS SAMLINGAR

I och med färdigställandet av Armémuseum i Arlanda Stad (inflyttning våren 2023) och magasinet i Tornby i Linköping (används för delar av samlingen sedan 2021) bedöms en hållbar och säker förvaring bedöms nu kunna säkerställas för föremål i Armémuseums samlingar som myndigheten själv förvaltar.

Utmaningarna för den långsiktiga förvaringen av Flygvapenmuseums samlingar kvarstår oförändrade trots de insatser som gjorts de senaste åren i samband med det nyss avslutade registreringsprojekt. Ett av museets externa magasin är mycket undermåligt såväl ur ett bevarandeperspektiv som när det gäller arbetsmiljö. Därtill har det visat sig att risken för ytterligare återlämnande av tidigare utlånade objekt som aviserades i förra budgetunderlaget blivit verklighet snabbare än förväntat. Med anledning av Försvarmaktens utökade lokalbehov har F21 museum i Luleå under 2022 återlämnat ett stort antal föremål som behövt inrymmas i Flygvapenmuseums magasin. Även Armémuseum har de senaste åren omhändertagit återlämnade föremål på grund av att museer avvecklats.

Ett aktivt insamlingsarbete innebär också framtida behov av nya magasinsutrymmen för båda museerna även om ett omfattande gallringsarbete har bedrivits i samband med magasinsflyttar och registreringsprojekt. På sikt bedöms ett nytt magasin att behöva anläggas i närheten av de befintliga i Linköping/Malmslätt. Ambitionen är att det nya magasinet ska byggas och planeras på ett sätt som möjliggör visningar för allmänheten. Planeringen av som har påbörjats men det är ännu för tidigt att på ett tillförlitligt sätt beräkna hur de ekonomiska konsekvenserna ser ut.

Arbetet med undanförsel av föremål enligt Förordning (1993:243) om undanförsel och förstöring har visat på ett behov av att analysera lokalbehovet utifrån beredskapsperspektiv. Se även avsnitt 1.3

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FRAMTIDA INSAMLING AV KULTURARV INOM FÖRSVARSSOMRÅDET

Bedömning: Behovet av att tydliggöra regelverken för insamling av kulturarv från myndigheter med betydelse för bevarandet av försvarshistorien återstår.

SFHM har i föregående budgetunderlag uppmärksammat behovet och vikten av en aktiv samlingsförvaltning vilket innebär att museernas samlingar också ska fyllas med innehåll från det som successivt blir ett kulturarv. För SFHM:s del handlar det i stor utsträckning om att samla in föremål och dokumentation som härrör från andra statliga myndigheters verksamhet, främst Försvarmakten. Flera regelverk finns att förhålla sig till givet ämnesområdets särskilda karaktär vilket påverkar myndighetens förutsättningar för insamling och bevarande liksom formerna för avyttring. SFHM vill även årets budgetunderlag uppmärksamma behovet av att tydliggöra regelverken för insamling av kulturarv från berörda statliga verksamheter.



5. Vi är en lärande och hållbar organisation - En sammanhållen och lärande myndighet

LEDNING OCH STYRNING FORTSÄTTER VIDAREUTVECKLAS

Efter ett år med flera tillfälliga chefsförordnanden har under 2022 lagts en grund för att arbeta vidare med de områden som valts ut som prioriterade att vidareutveckla och stärka i ledningen och styrningen av myndigheten. Organisationsändringar som trädde i kraft den 1 januari 2023 har som övergripande mål att bättre tillvarata myndighetens samlade kompetens. Arbetet med att bemanna vakanta roller och delvis nya funktioner har byggt på den strategiska kompetensförsörjningsplan som gemensamt tagits fram av lokala parterna.

Utifrån den målbild som samverkades under hösten 2022 är det nu och framåt en gemensam prioritering för hela organisationen att skapa former för samarbete och arbetssätt som stödjer genomförandet av den strategiska inriktningen i färdplanen. Genom organisationsförändringen har ägarskap och ansvar förtydligats för myndighetens kärn- och stödprocesser. Ett stöd i processansvaret som inte är avdelnings- eller enhetsspecifika, är den förvaltningsmodell som tagits fram för en strategisk och mer sammanhållen verksamhetsutveckling. Ytterligare ett stöd är handlingsplanen för SFHM som kommunikativ organisation vilken fastställdes under 2022. Den syftar till att vidareutveckla våra verktyg för att skapa en hållbar och lärande organisation - dvs. ledarskap, medarbetarskap och samverkan. Den har samtidigt en nyckelroll att stödja och stärka verksamhetens samlade arbete i den externa kommunikationen, dvs. kunskapsuppbyggnad om förvarshistoriens roll i samhällsutvecklingen.

LÅNGSIKTIGHET I LOKALFÖRSÖRJNINGEN

Bedömning: SFHM avser att hemställa om längre avtalstid för att förnya hyresavtalet med Statens fastighetsverk avseende museibygnaden Tyghuset på Artillerigården i Stockholm.

Mot bakgrund av antagandet om att hyreskostnader skulle komma öka på ett ohållbart när befintliga hyresavtal löper ut startades våren 2021 en översyn av lokalbehovet vid Artillerigården i Stockholm. Den inriktning som beslutades var att bibehålla nuvarande kostnadsnivå samtidigt som förändringen medför ombyggnationer för att tillgodose Armémuseums behov i den publika verksamheten (se ovan) och myndighetens behov av arbetslokaler. Projekteringen under 2022 resulterade i ett kostnadsförslag som vida översteg den ekonomiska ram som SFHM avsatt. Avvikelsen kunde till viss del förklaras av prisökningar med anledning av omvärldsförändringar, dvs. höjda priser på byggmaterial och byggtjänster. Det avgörande skälet för att inte gå vidare fullt ut enligt den ursprungliga planen var

Statens försvarshistoriska museer

Box 14095, 104 41 Stockholm

Tel 08-519 563 00

info@sfhm.se

dock att det slutliga förslaget innehöll kostnadsdrivande lösningar som inte var ändamålsenliga för verksamheten. Den lösning som slutligen genomförs har bedömts leda till att bättre förutsättningar än i det föreslagna alternativet både arbetsmiljömässigt och verksamhetsmässigt. SFHM och SFV har ingått ett 6-årigt hyresavtal för den byggnad vars hyra har omförhandlats, dvs. Östra flygeln Artillerigården. Perioden för tilläggsavtalet som ingås avseende de mer begränsade ombyggnationer som genomförs kommer att löpa på 10 år. Avtalet innefattar även ombyggnationen av lokalerna som används som bibliotek och hörsal i museibyggnaden, Tyghuset.

Om- och nybyggnationer av ändamålsenliga och långsiktig hållbara lokaler för såväl publik verksamhet som samlingsförvaltning förutsätter möjlighet att ingå längre avtalstider med fastighetsägare. Inför den kommande omförhandlingen med SFV av hyresavtalet för Tyghuset avser SFHM hemställa om en längre avtalstid från och med 2024-01-01.

SAMMANHÅLLEN HANTERING AV STATS BIDRAG TILL FÖRSVARSHISTORISKA

VERKSAMHETER

Förslag: SFHM föreslår tillsammans med SMTM att ansvaret för statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter bör samlas i en och samma museimyndighet. Ansvaret och anslagsmedel motsvarande 7,5 miljoner kronor föreslås varaktigt flyttas till SFHM.

Enligt förordningen (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter är ansvaret för att pröva frågor om bidrag till utpekade museiverksamheter och ändamål fördelat mellan Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) och Statens försvarshistoriska museer (SFHM). SMTM har att pröva bidragsansökningar till fem ändamål och SFHM 17 till 17 ändamål att pröva bidrag till. Hanteringen sker på olika sätt inom respektive myndigheterna, dock i samverkan med varandra. Till bidragsgivningen finns nätverket Sveriges militärhistoriska arv (SMHA) kopplat. SFHM står för huvuddelen av kontaktverksamhet och rådgivning till museiverksamheterna, se vidare nedan.

Under de närmare dryga 10 år som gått sedan statsbidraget infördes har hanteringen på de båda myndigheterna förändrats, liksom en del av de försvarshistoriska verksamheterna och ändamålen för bidraget. Det finns av flera skäl god anledning att göra en enhetlig översyn av hanteringen av bidrag de försvarshistoriska museiverksamheter och såväl SMTM som SFHM bedömer att det arbetet bör genomföras av SFHM. Vidare bedömer myndigheterna att bidragshanteringen blir mest effektiv och rättssäker samt mest gynnsam för de försvarshistoriska verksamheterna, om endast en myndighet ansvarar för bidragsfördelningen. Mot

den bakgrunden är båda myndigheterna eniga om att framställa till regeringen att SFHM ska ha en sammanhållen hantering av bidrag genom förordningen (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter, och att SMTM:s uppdrag enligt förordningen med tillhörande anslagspost överförs från till SFHM från och med 2024. SFHM avser att inkomma med förslag till ändringar i ovan nämnda förordning senast den 31 mars i år.

SFHM bedömer vidare att det finns skäl för att tillsätta en beredningsgrupp med såväl interna som externa parter (t.ex. SMTM och RAÄ) som ger underlag till beslut om statsbidragen. SFHM har idag en intern beredningsgrupp. Skälet är främst att få in ytterligare perspektiv i beredningen men också att öka transparensen i hanteringen av statsbidrag eftersom SFHM har ett nära samarbete i museala frågor med flera av de föreningar, stiftelser och andra aktörer som har rätt att söka bidrag. Fortsatt samordning och samverkan i frågor som rör Sveriges militärhistoriska arv ska fortsatt ske mellan de båda myndigheterna.

INRIKTNING FÖR STÖDET TILL FÖRSVARSHISTORISKA MUSEIVERKSAMHETER

Arbetet med den strategisk utveckling av myndighetens arbetssätt avseende stödet till försvarshistoriska museiverksamheter har fortsatt under 2022 men varit begränsat på grund av resursbrist. Det gemensamma varumärket Sveriges militärhistoriska arv - SMHA - avser idag de verksamheter och ändamål som myndigheten tillsammans med Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) lämnar bidrag till enligt förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter.

Analysarbetet har bredare utgångspunkt är SMHA och inkluderar även andra museer och nätverk som myndigheten samarbetar med om det försvarshistoriska ämnet, genom t.ex. utlån av föremål. En generell utgångspunkt för arbetet med att skapa en strategisk inriktning för SFHM:s stöd och samverkan är att det finns stora skillnader i SMHA-verksamheternas förutsättningar att bedriva sina verksamheter på ett långsiktigt och hållbart sätt. Efter 2022 kan konstateras att de bidragssökande verksamheterna har klarat att hantera effekterna av pandemin trots att de behövt vara stängda på grund av risker för smittspridning eller låga besökarantal. För närvarande är de höga elkostnaderna en särskilt stor utmaning. I denna typ av museiverksamheter, särskilt de mindre, finns som alltid även strukturella utmaningar så som sårbarhet och behov av återväxt när det gäller kunskap och ideellt engagemang. Se även ovan angående behovet av beredskap för att ta omhand återlämnade föremål.

SFHM avser att i samverkan med SMTM redovisa en framtida inriktning för det statliga stödet till försvarshistoriska museiverksamheter och ändamål så snart som

möjligt. Analysen kan komma att leda till förslag om ändringar i förordningen om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter.

1.3 Behoven av beredskapsplanering i kulturarvssektorn är stora

SFHM ställer sig tillsammans med övriga centralmuseer bakom följande förslag som ingår i den särskild skrivelse som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) lämnade till regeringen i november 2022 och där RAÄ bidragit med underlag avseende beredskapsbehoven inom kulturarvssektorn:

Kulturarvet har under en lång tid varit förbisett i den nationella beredskapsplaneringen. De decennier av avspänning som tog vid i efter kalla krigets slut har inneburit att frågorna inte varit på agendan i vare sig kulturarvssektorn eller i samhället i stort. När läget i vår omvärld nu försämrats ökar behoven av beredskap och planering för det civila försvaret inom kulturarvssektorn.

- **Regeringen bör inrätta ett nationellt kulturskyddsråd**

Riksantikvarieämbetet föreslår att ett kulturskyddsråd inrättas med i enlighet med vad som beskrivs i rapporten Civilt försvar mot 2030 – ett totalförsvar i balans.¹ I rådet bör Riksantikvarieämbetet, MSB, länsstyrelserna eller civilområdescheferna och ytterligare ett antal statliga museer, bibliotek, arkiv samt Svenska kyrkan ingå. Riksantikvarieämbetet ser det som naturligt att myndigheten ges uppdraget att vara sammankallande i rådet.

- **Det finns stora behov av finansiering av beredskapshöjande åtgärder**

För att säkerställa skydd av våra viktigaste kulturarv i händelse av krig finns stora behov i kulturarvssektorn. Dels behövs investeringar för förbättrat skydd av fast kulturarv och av samlingar i befintliga museimagasin men också nybyggnationer för att hantera samlingar som i dag förvaras i skyddsrum eller på andra olämpliga platser. Det finns också ett uppdämt behov av övningsverksamhet inom sektorn. Det är därför angeläget att finansiering ur civilförsvarsbudgeten ställs till kulturarvssektorns förfogande för att vidta dessa åtgärder. Enligt MSB och RAÄ beräknas de samlade resursbehoven uppgå till ca 400 miljoner kronor per år fram till och med 2030.

SFHM vill därutöver poängtera att vi ser behov av en samlad prioritering inom kulturarvsområdet att utgå ifrån om behov snabbt skulle uppstå i en situation av höjd beredskap. Vidare finns behov av att ta fram en samlad definition av vad samhällsviktigt verksamhet är ur ett museiperspektiv.

2. Resursbehov på kort och lång sikt

2.1 Prognos över SFHM:s anslagsutveckling 2023–2026

Tabell 1: Prognos anslagsutveckling 2023–2026 (löpande priser)

PROGNOS anslag 2022-2026 (TKR)	Utfall 2022	Prognos 2023	Prognos 2024	Prognos 2025	Prognos 2026
<i>Prognostiserat anslag</i>	138 915	135 507	139 432	143 499	149 426
Överföring anslagssparande/överskridande	4 064	1 768	-2 220	-4 259	-5 386
Intäkt publik verksamhet	1 892	15 269	16 796	17 635	18 517
Övriga intäkter	972	615	1 100	1 100	1 100
Hysesintäkter restaurang m.fl.	4 087	3 726	4 073	4 195	4 321
Tillgängliga medel	149 931	156 885	159 181	162 170	167 978
Summa löner	-54 144	-60 788	-62 612	-64 490	-66 425
Lokalkostnader	-41 601	-44 632	-45 576	-46 899	-48 043
Kapitalkostnader (Lånefinansierade)	-2 150	-3 750	-4 410	-4 390	-4 430
Summa hyror & kapital	-43 751	-48 382	-49 986	-51 289	-52 473
Statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter	-19 841	-19 700	-19 700	-19 700	-19 700
Driftskostnader inkl bevakning	-30 427	-30 235	-31 143	-32 077	-33 039
Beräknade kostnader	-148 162	-159 105	-163 440	-167 556	-171 636
Utfall prognos anslag	1 768	-2 220	-4 259	-5 386	-3 658

INTÄKTERNAS UTVECKLING

Den samlade prognosen över intäkts- och kostnadsutvecklingen i SFHM:s anslagsfinansierade verksamhet fram till och med budgetåret 2026 visar att även en försiktig bedömning av besöksutvecklingen innebär att den ekonomiska situationen förbättras med ett återinförande av entréavgifter. Bedömningen av intäkternas utveckling är osäker, då vi ännu inte har sett effekterna av återinförandet av entréavgifter, i kombination med kostnadsökningar som påverkar människors betalningsförmåga. Vi vet ännu inte heller hur museernas situation ser ut efter pandemin. Beräkningarna i prognosen bygger på att vi successivt ökar antalet besökare med minst 25 procent fram till år 2026, genom att utveckla museernas erbjudanden till besökare, företagskunder och användare. Mot bakgrund av den utveckling museerna har genomgått under senare år och planeras att genomgå under kommande år, i kombination med ett ämne som är ytterst aktuellt, är bedömningen att denna utveckling är fullt realistisk. kostnadernas utveckling

Prognosen över kostnadsutvecklingen bygger liksom tidigare år på antaganden om inflation och lönerevision som är högre än vad pris- och löneomräkningen kompenserar för. Driftskostnaderna påverkas genomgående. Mest problematiskt att

kompenserar för. Driftskostnaderna påverkas genomgående. Mest problematiskt att hantera de ökade och ovissa kostnaderna för el och bränsle. Ökning med 1,2 miljoner kronor jämfört med 2021 samtidigt som åtgärder för minskad förbrukning vidtas där så är möjligt.

Lokalkostnaderna utgör en stor andel av det totala verksamhetskostnaderna (32%) och genom hyresavtalens indexregleringar som är kopplade till KPI beräknas en kraftig ökning av dessa under perioden. Även de tilläggsavtal som ingåtts och kommer att tecknas för de byggnadsprojekt som genomförts för att skapa en långsiktigt hållbar lokalförsörjning fördras på grund av prisprisökningar som skett under 2023, och som väntas framåt.

De omfattande investeringar som för närvarande görs i form av förbättringsutgifter på annans fastighet samt i inredning av magasin samt både publika lokaler och arbetslokaler innebär att anslagsmedlen för avskrivningar ökar de kommande åren. Därtill beräknas en väsentlig ökning av räntekostnaderna till följd av ett högre ränteläge.

SFHM har de senaste åren budgeterat för ett utgående anslagssparande för att dämpa effekterna av att pris- och löneomräkningen inte fullt ut täcker kostnadsökningar och de fördyringar som uppstått under tiden som de stora lokal och ombyggnadsprojekten har pågått på grund av dels pandemin dels kriget i Europa. De innebär omfattande åtaganden gentemot såväl fastighetsägare som leverantörer där även mindre förskjutningar i tiden kan leda till försenade faktureringar av stora belopp. Omvärldsförändringarna som lett till högre priser och svårbedömda leveranstider sent på året har medfört att det utgående anslags-sparande för 2022 blev lägre än prognostiserat, vilket påverkar de ekonomiska förutsättningarna framåt. Det är inte möjligt att på kort sikt kompensera dessa stora kostnadsökningar med motsvarande effektiviseringar eller intäktsökningar. Ett utnyttjande av anslagskrediten beräknas därför nödvändigt från och med 2023 och framåt och med nuvarande förutsättningar kommer anslagskrediten att överskridas.

Årets planering och budgetering bygger på en beredskap för att behov av kan komma att uppstå med kort varsel om förändringar i omvärlden så kräver.

2.2 Förslag till finansiering för 2024–2026

Tabell 2 Förslag till verksamhetens finansiering (fasta priser, tkr)

Finansieringskälla	2022 utfall	2023 budget	2024 beräkning	2025 beräkning	2026 beräkning
Anslagsfinansiering:					
Uo. 17, anslag 8:1 .ap. 9 enl. BP23	138 915	135 507	139 432	143 499	149 426
Anslagsbehållning	1 768	-2 220	-4 259	-5 386	-3 658
Överföring av medel för statsbidrag från SMTM			7 500	7 500	7 500
Förstärkningar kunskapsutbyggnad			5 000	5 000	5 000
Förstärkningar för samlingsförvaltning			2 000	2 000	2 000
Magasin för nationell fordonssamling			2 500	2 500	2 500
Summa anslagsfinansiering	140 683	133 287	152 173	155 113	162 768
Avgiftsintäkter som disponeras:					
Verksamhet med full kostnadstäckning	-155	-155	-155	-105	-55
Övriga avgiftsintäkter som disponeras	6 179	19 195	21 068	22 030	23 038
Summa avgiftsintäkter som disponeras	6 024	19 040	20 914	21 925	22 983
Total finansiering	146 708	152 328	173 087	177 039	185 751

ANSLAGSBEHOV 2024–2026

Verksamhetens finansiering som redovisas i tabell 2 innehåller förslag till höjning av SFHM anslagsnivån med:

- 5 miljoner kronor per åren 2024–2026 för insatser och verksamhetsutveckling som syftar till att stärka kunskapen om försvarshistoria och samtid motståndskraften och försvarsviljan.
- 4,5 miljoner kronor per år 2024–2026 för samlingsförvaltning avseende föremål som överfördes till SFHM i samband med genomförandet av Försvar i förvar (2005) varav 2,5 miljoner kronor per år avser varaktiga medel för magasinlokaler avseende en dimensionerad nationell fordonssamling.
- 7,5 miljoner kronor varaktig från och med 2024 enligt förslaget om att flytta det samlade ansvaret för statsbidragen till försvarshistoriska museiverksamheter till SFHM från SMTM.

Bakgrund och motivering till resursförstärkningar redovisas i avsnitt 1.

ANSLAGSKREDIT

Förvaltningskostnaderna som innehåller tillfälligt högre kostnader under 2023 bedöms inte kunna finansieras inom ramen för den anslagsnivå som är beräknad för 2023–2026. Enligt nuvarande prognos över anslagsutvecklingen bedömer SFHM dock att 3 procent anslagssparande är tillräckligt för 2023. För åren därefter prognosticeras en förbrukning som kräver antingen utökat anslag eller utökad anslagskredit.

RÄNTEKONTOKREDIT

Förslag: En oförändrad räntekontokredit på 14 miljoner kronor.

Räntekontokrediterna har inte utnyttjats under 2022. Mot bakgrund av prognos för anslagsutvecklingen, ojämn anslagsförbrukning över året samt planerad förbrukning av externa medel föreslås en oförändrad räntekontokredit.

LÅNERAM

Förslag: Låneramen föreslås utökas till 30 miljoner kronor 2024–2026.

Utnyttjandet av låneramen för 2022 blev lägre än ursprungligen beräknat på grund av de tidsförskjutningar som uppstod under pandemin. Mot bakgrund av de omfattande projekt som pågår och planeras avseende lokalförändringar och ombyggnationer samt pågående och planerad verksamhetsutveckling föreslås en utökad låneram på 30 miljoner kronor, se avsnitt 1. Föreslagen låneram inkluderar oförutsedda prisökningar åren 2023–2026.

VERKSAMHET MED FULL KOSTNADSTÄCKNING

SFHM bedriver i enlighet med förordning (2007:1178) med instruktion verksamhet med full kostnadstäckning. Avgiftsbudgeten i regleringsbrevet anger beräknad omsättning samt budgeterat mål för årets under- eller överskott.

För resultatområdena bedöms att full kostnadstäckning uppnås med avvikelse på högst+- 3 procent per år under perioden 2023–2026 vilket bedöms ligga inom ramen för en normal nivå, dvs. ett resultat som balanserar över tid.

TABELLBILAGOR:

Avgiftsbelagd verksamhet (tkr) åren 2022-2026

Verksamhet	T.o.m. 2021	År -1 2022 utfall			År 0 2023 budget			År 1 2024 beräkning			År 2 2025 beräkning			År 3 2026 beräkning			
	Ack. +/- t.o.m. 2021	Int. 2022	Kost. 2022	+/- 2022	Int. 2023	Kost. 2023	+/- 2023	Int. 2024	Kost. 2024	+/- 2024	Int. 2025	Kost. 2025	+/- 2025	Int. 2026	Kost. 2026	+/- 2026	Ack. +/- utgå. 2026
Verksamhet med full kostnadstäckning																	
Försäljning av varor	-27	3 341	-3 219	122	3 455	-3 505	-50	3 500	-3 550	-50	3 500	-3 500	0	3 500	-3 500	0	-5
Undersökningar, utredningar och andra tjänster	-138	2 100	-2 212	-112	3 050	-3 000	50	3 000	-2 950	50	3 000	-2 950	50	3 000	-2 950	50	-50
Summa	-165	5 441	-5 431	10	6 505	-6 505	0	6 500	-6 500	0	6 500	-6 450	50	6 500	-6 450	50	-55
Övrig avgiftsbelagd verksamhet																	
Entréer och visningar		1 223			14 357			15 793			16 583			17 412			
Övrigt		4 957			4 838			5 275			5 448			5 626			
Summa		6 179			19 195			21 068			22 030			23 038			

Verksamhetsinvesteringar

	2022 Utfall	2023 Prognos	2024 Beräknat	2025 Beräknat	2026 Beräknat
Datasystem, rättigheter m.m.	0				
Maskiner, inventarier och installationer m.m.	2 570	14 720	5 200	2 000	2 000
Byggnader, mark och annan fast egendom	0				
Övriga verksamhetsinvesteringar	1 006	12 880	2 500	2 500	2 000
Summa verksamhetsinvesteringar	3 576	27 600	7 700	4 500	4 000

Finansiering

Lån i Riksgäldskontoret (2 kap. 1 § kapitalförsörjningsförordningen)*	3 368	19 340	7 700	4 500	4 000
Bidrag (2 kap. 3 § kapitalförsörjningsförordningen)	208	8 260			
Finansiell leasing (2 kap. 5 § kapitalförsörjningsförordningen)	0	0	0	0	0
Summa finansiering	3 576	27 600	7 700	4 500	4 000

*) Lån innefattar även 5 tkr från 2021 samt 1118 tkr som lånas först 2023

Låneram och räntor för verksamhetsinvesteringar	2022 Utfall	2023 Prognos	2024 Beräknat	2025 Beräknat	2026 Beräknat
IB lån i Riksgäldskontoret	7 273	7 317	24 531	28 581	29 451
Nyupplåning *)	2 245	20 464	7 700	4 500	4 000
Amorteringar	2 201	3 250	3 650	3 630	3 730
UB lån i Riksgäldskontoret	7 317	24 531	28 581	29 451	29 721
Beslutad/föreslagen låneram	23 500	25 000	30 000	30 000	30 000
Ränteutgifter	56	500	760	760	700
Summa amorteringar och ränteutgifter	2 257	3 750	4 410	4 390	4 430
Finansiering av räntor och avskrivningar					
1708001 009 Statens försvarshistoriska museer	2 257	3 750	4 410	4 390	4 430
Övrig finansiering					
Summa finansiering	2 257	3 750	4 410	4 390	4 430

*) Avviker mot tabell verksamhetsinvesteringar då sent inkomna investeringar som lånefinansieras 2023